



BİR İMPARATORLUĞUN DOĞUŞU OSMANLI KURULUŞ DÖNEMİ

Uğur Kurtaran*

ÖZET

Tarih sahnesine küçük bir uç beyliği olarak çıkan Osmanlıların kuruluş süreci, sonraki dönemlere nazaran, konuyla ilgili kaynakların yetersiz olması ve bu kaynaklar arasındaki çelişkili ifadeler sebebiyle farklı yorumlara neden olmuştur. Bu çalışmada şu ana kadar yapılan bu yorumlar ile kuruluş sürecini etkileyen temel unsurlar, Osmanlı büyümesinin nedenleri ve kuruluşun üç önemli hükümdarı üzerinde döneme ait kronikler ve kaynaklar aracılığıyla yeni tespit ve değerlendirmeler yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, Kuruluş, Ertuğrul Bey, Osman Bey, Orhan Bey.

OTTOMAN EMPIRE OF THE BIRTH OF AN ERA

ABSTRACT

End stage of history, a small principality in the establishment process of the Ottomans, compared to following years, on the issue of resources is inadequate and has led to different interpretations because of conflicting results between these sources. In this study the comments made so far with the main factors affecting the process of organization, and the organization's three major reasons for the growth of the Ottoman ruler of the chronicles of the period and the sources identified and assessments have been made through the new.

Key Words: Ottoman Empire, Enterprise, Ertugrul Bey, Osman Bey, Orhan Bey.

* Okutman, Dumlupınar Üniversitesi Emet Meslek Yüksek Okulu. E-mail: www.ukrtrn@hotmail.com.

GİRİŞ

İnsanlığın ortaya çıkışından itibaren, tarihin tanıklık ettiği en önemli konulardan birisi, devletlerin varlığının ve etkinliğinin, siyasî ve idarî yapılarının güçlülüğü ile doğru orantılı olduğudur. Buna göre bir devlet ne kadar âdil ve güçlü bir idareye sahip ise, o kadar etkili ve uzun ömürlü olmuştur (Alderson, 1998: 10-11). Nitekim tarih boyunca kurulmuş olan Türk devletlerinin bir imparatorluk haline gelmesi, Türklerin teşkilâtçı bir karaktere sahip olmalarının yanı sıra, devletin idarî, sosyal ve iktisadî yapısının her kesimden halkla bütünleşmesinin sonucunda olmuştur (Halaçoğlu, 1998: Önsöz). Bu çerçevede bir devletin idarî yapısındaki bozulma ile devletin bozulması genellikle eş zamanlı olagelmıştır. Tarihin bu tanıklığını en çarpıcı şekilde gözler önüne seren devletlerden biri de şüphesiz Osmanlı Devleti olmuştur.

Osmanlı Devleti, XIII. asrın sonlarında İran Moğollarının baskısı ile yıkılan Anadolu Selçuklu Devleti'nden sonra, XIV. asırda Anadolu'nun kuzeybatısında Selçuklu-Bizans sınırlarında kurulmuş olan küçük bir beyliktir (İmber, 2006: 3). Bulunduğu bölgenin üstün coğrafi durumundan da faydalanarak zamanla büyük siyasî başarılar elde eden Osmanlı Devleti, yüz yıl bile sürmeyen kısa bir zaman içinde Balkanlar'a ve Anadolu'nun büyük bir kısmına hâkim olarak, bir uç beyliğinden büyük bir dünya imparatorluğu hâline gelmiştir (Baştav, 1999: 1).

Bu araştırma Osmanlı Devleti'nin kuruluş süreci ile ilgili tespit ve değerlendirmelere farklı bir bakış açısı kazandırma amacıyla hazırlanmıştır. Çalışmada Osmanlı Devleti'nin kuruluş süreci ve bu sürece etki eden faktörler üzerinde durulmuştur.

I. KURULUŞ İLE İLGİLİ ORTAYA ATILAN GÖRÜŞLER

Tarih sahnesine ilk çıktıklarında dört yüz çadırdan oluşan bir aşiret olan Osmanlıların oldukça kısa bir süre içerisinde hâkimiyet alanlarını genişleterek, beylikten devlet statüsüne geçmeleri dünya tarihinde eşine az rastlanan önemli bir gelişmedir. Bu sebeple beyliğin ne zaman, nasıl ve hangi faktörlerin etkisi altında teşekkül ettiği ve bu teşekkül sürecinde değişen şartların neler olduğu gibi konular, günümüze kadar pek çok yerli ve yabancı bilim adamı tarafından incelenerek, birbirinden farklı görüşler ortaya konulmuştur (Gökbilgin, 1988: 431; Finkel, 2007: 5; Koç, 1999: 36-37). Bu konuda özellikle Osmanlı Devleti'ni kuranların kimliği,

bağlı oldukları boy, Anadolu'ya ne zaman geldikleri gibi kuruluşun temel dinamiklerini aydınlatacak kaynaklar mevcut değildir. Yine kronikler veya tarihî takvimler gibi eldeki kaynakların da en erken XV. yüzyılda yazılmış olması nedeniyle tam bir fikir birliği sağlanamamıştır (Bulduk, 1999: 161; Öz, 1999: 145; Ünal, 1998: 3-4). Osmanlı Devleti'nin kuruluşu meselesi hakkında ortaya atılan değişik görüşler, tarihçilerin faydalandıkları kaynakların birbirinden farklı olmasından kaynaklanmaktadır. Bu konuda H. A. Gibbons'un başını çektiği bir grup batılı araştırmacıya göre, Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda yabancı unsurlar hâkim olmuştur. Buna göre, Osman Gazi o tarihlerde henüz Müslüman olmamış ve onun kabilesi ile buradaki gayr-i müslim halkın karışıp kaynaşmasından "yeni bir ırk millet oluşmuş" ve bu grup Osmanlı Devleti'ni kurmuştur (Karatepe, 1989: 7). Yine bu teorilerden bazılarına göre, Osman Gazi ihtida etmiş bir Rum, bazılarına göre sonradan Müslüman olmuş bir putperest, bazılarına göre Moğol asıllıdır. Devletin kuruluşunu bazı tarihçiler Bizans Rumlarına, bazıları yeni Müslüman olmuş olan Osmanlıların gaza ve cihada sarılmalarına, bazıları ise XIII. yüzyılın ikinci yarısında uçlarda meydana gelen nüfus yoğunluğuna bağlamışlardır (Ünal, 1998: 4).

Ancak bu yeni devlet yıkılan Selçuklu Devleti ve onun devamı olan Anadolu beylikleriyle hiçbir bağlantısı olmayan yeni bir siyasî oluşum değildir. Tam aksine Osmanlılar, Anadolu Selçuklu Devleti ve Anadolu beyliklerini de kuran Anadolu Türklüğü'nün, XIII- XIV. asırlardaki siyasî ve içtimaî bünyesinden doğan yeni bir yapılanmadır (Köprülü, 1984: 41; Barkan, 1999: 135; İnalçık, 1988: 286-287). Nitekim Osmanlı idare teşkilâtı Selçuklu ve İlhanlıların devlet idare geleneklerine göre kurulmuş olup, devlet işlerinde daha çok Selçuklu idarî teşkilâtına mensup yüksek Türk aristokrasisi ve memurları kullanılmıştır (Barkan, 1999: 137; Köprülü, 1999: 154). Gibbons'un görüşünü şiddetle eleştiren ve başını Fuat Köprülü'nün çektiği bu görüşe göre Selçuklular tarafından Bizans sınırlarına uç beyliği olarak yerleştirilen Ertuğrul Gazi ve Osman Bey'in yönetimindeki aşiretler dört yüz çadırdan oluşan devlet yönetme ve siyaset kültüründen yoksun bir topluluk değildir. Aksine eski Türk devletlerinden Selçuklulara devredilen köklü bir siyasî kültürün mirasçısı olarak, Selçuklu Devlet'i yıkılınca uçtaki diğer Türk beylerini de kendisine bağlayarak hanlığını ilân edebilmiştir (Karal, 1959: 9).

Bu çerçevede Osmanlıların ortaya çıkışı başta 1071'den itibaren Anadolu yarımadasına kesin olarak yerleşen ve siyasî birlikler kuran Selçuklular olmak üzere XIII. yüzyıl Anadolu'sundaki çok önemli sosyal değişimlere dayanır (İnalcık-Renda, 2004: 31). O dönemde Anadolu'daki en önemli sosyal değişim ise, Moğolların 1220'lerden itibaren Ortadoğu'daki Müslüman bölgeleri işgal etmesi sonucunda Türkmen boylarının yoğun göçleri ile bölgenin önemli ölçüde Türkleşmiş olmasıdır (Demirkent, 2006: 316-317). Ancak devam eden Moğol istilâlarının sonucunda gelişen 1243 Köseadağ Savaşı'nda Moğolların zaferi ile Anadolu Selçuklu Devleti, İran İlhanlılarına bağımlı hâle gelmiştir (İnalcık, 2007: 11-12; Ortaylı, 2007: 113). Sonrasında devam eden Moğol istilâları sonucunda göçebe Türk boyları Batı'ya doğru göç etmeye başladılar (Sümer, 1999: 5; Özkan, 2005: 7). XIII. asrın sonlarında Anadolu'nun sosyal, iktisadî, dinî ve idarî yapısında önemli değişimlere neden olan bu Oğuz / Türkmen kabilelerinin göçleri, Selçuklu idaresini ve devlet sistemini derinden etkiledi. Selçukluların, yarı göçebe bir hayat süren bu grupları, iç düzenlerinde sorun çıkarma ihtimali sebebiyle sınır boylarına göndermesiyle, uçlarda gaza ideolojisi dâhilinde Bizans'a karşı akınlar düzenleyen yeni siyasî gruplar ortaya çıktı (Emecen, 1999a: 15-16; İnalcık, 1985: 73). XIII. yüzyılın sonlarına gelindiğinde ise, bu Türkmen beylikleri, merkezî otoritesi zayıflayan Bizans'ın da durumundan faydalanarak Batı Anadolu'da müstakil ya da yarı müstakil halde devletçikler şeklinde teşkilâtlandılar¹ (Uzunçarşılı, 1994: 39; İnalcık, 2007: 479; Yerasimos, 1997: 187; İtzkowitz, 1997:31). Bu beyliklerden en etkilisi ve kuvvetlisi, başlangıçta Kilikya'daki Ermenek bölgesinde kurulan ve 1327'lerde merkezlerini Konya'ya taşıyan Karamanoğulları'dır. XIII. yüzyılın ikinci yarısında Kütahya'ya yerleşen Germiyan Beyliği, Eğridir'deki Hamitoğulları, Beyşehir havalisindeki Eşrefoğulları, Paflagonya'daki Candaroğulları, Menteşe bölgesindeki Menteşeoğulları ile bir uç beyliği olarak başlangıçta Söğüt ve Bilecik bölgesinde kurulan Osmanlı Beyliği ise diğer önemli beylikler arasında yer alır (Witteck, 1947: 44; Köprülü, 1999: 156). Anadolu'nun kontrolü için birbiriyle mücadele eden çok sayıdaki Orta Asya kökenli Türkmen ya da Türk aşiret gruplarından birisi olan Osmanlı Beyliği, Osman Bey liderliğinde kısa sürede müstakil olarak hareket etmeye başlamıştır (Finkel, 2007: 3). Genişleme sahası olarak Bizans'ın Bithynia'daki topraklarını hedef olarak belirleyen Osman Bey, elde ettiği

bölgelerde kendi adını taşıyacak olan beyliğini kurdu ve kısa sürede Bizans aleyhine topraklarını genişletti (İnbaşı, 1999: 1). Bu sebeple Osmanlı Beyliği'nin ortaya çıkış süreci, XIII. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkan Orta Anadolu'daki gelişmeler ile Batı Anadolu'da Bizans toprakları üzerindeki gazi Türkmen beyliklerinin kuruluş süreci içerisinde incelenmelidir. Halil İnalçık'ın ifadesiyle; Osmanlı'nın kuruluş aşamasındaki bu süreci başlıca üç temel etken belirlemiştir: "Birincisi, Oğuzların Anadolu'ya yaptıkları yoğun göç hareketleri, ikincisi, Türk- İslâm gaza hareketinin etkisi ve son olarak Denizli, Antalya, Ayasuluk ve Bursa'nın o tarihlerde milletlerarası pazar durumuna gelerek, Türkiye'nin dünya ticaret yolları üzerindeki önemini arttırmasıdır" (İnalçık, 1999: 37).

II. BEYLİĞİN KÖKENİ

I. Osmanlı Padişahı Sultan Osman Gazi'nin² (Rasim, 1326: 6-7; Reşat, 1309: 8; Asım-Arif, 1335: 571-572; Süreyya, 1996: 34-35) babası Ertuğrul Gazi³ (Kâmil Paşa, 1327: 3-4) ile onun bağlı olduğu Osmanlı Devleti'ni kuran ailenin, tarihi kayıtlardaki etnik incelemeler, gelenekler ve o dönemdeki mevcut Oğuz damgalarına ve sikkelerine göre Oğuzların sağ kolu olan Gün Han kolunun Kayı boyuna mensup olduğu edilmiştir (Sümer, 1948: 600-604; Werner, 1966: 125).

Selçuklular dönemindeki Oğuz hareketlerine katılarak doğudan batıya doğru gelen Kayıların bir kısmı Maverâ-i Hazar Türkmenleri arasına, bir kısmı Mazenderân'da, Azerbaycan ve Arran'da kalarak bu bölgelere yerleştiler (Sümer, 1988: 383). Anadolu'ya gelen gruplar da değişik parçalara ayrılarak Anadolu'nun farklı bölgelerine yerleştiler (Köprülü, 1984: 95-97; Yücel-Sevim, 1990: 1; Taneri, 1978: 96). İşte değişik bölgelere yerleşen bu Kayılardan küçük bir kısım önce Ertuğrul Bey ve sonra da Osman Bey'in liderliğinde yeni bir devletin temelini attılar.

Ertuğrul Gazi'nin babası ise, Kaya Alp oğlu Süleyman Şah olup, Anadolu'nun ilk fethi sırasında Sultan Tuğrul Bey ve Alparslan'ın emirleriyle önce Ahlat bölgesine gelerek, buradan Anadolu'ya yapılan gaza ve fütihat hareketlerine katılmıştır (Demir, 2000: 137). Kısa bir süre

sonra Ahlat emirlerine bağlanan Süleyman Şah ve maiyeti, Ahlat emirleriyle birlikte Gürcüler'e ve Trabzon Rum İmparatorluğu'na karşı savaştı (Uzunçarşılı, 1994: 98; Başar, 1997: 314). Bu şekilde daha ilk dönemlerden itibaren Anadolu'nun savunulmasında önemli katkıları olan Süleyman Şah ve beraberindeki Türkmenler, XIII. yüzyılın başlarında Eyyubilerin Ahlat'ı ele geçirmesi ve sonrasında Moğolların Ahlat'a saldırması üzerine, Mardin'e gelerek, belirli bir süre kendileri gibi Kayı boyuna mensup olan Artukoğulları Beyliği'ne bağlandılar (Lütfi Paşa, 1341: 18; Gökbilgin, 1988: 433). Fakat Moğolların bu bölgeyi de yağmalaması sonucunda Mardin'den de ayrılarak Anadolu içlerine doğru geldiler (Köprülü, 1984: 72-73; İncılık, 2009: 4).

III. ERTUĞRUL GAZİ DÖNEMİ (1227-1281)

A. Beyliğin Anadolu'ya Gelişi ve Yerleşmesi

Gündüz Alp olarak da bilinen Süleyman Şah Oğuz Han'ın 44. göbekten torunu olup bugün Suriye toprakları içerisinde yer alan Caber Kalesi yakınlarındaki Fırat Nehri'ni geçmeye çalışırken, boğularak şehit olmuş ve günümüzde "Türk Mezarı" diye bilinen yere gömülmüştür. (Aşıkoğlu, 1332: 3; Neşri, 1995: 61; 59; Jorga, 2005: 158). Süleyman Şah'ın vefatından sonra oğullarından Sungur Tekin ve Gündoğdu Beyler, Ahlat'a döndüler (Hadidî, 1991: 24). Ertuğrul ve DüNDAR Beyler ise, Erzurum civarındaki Pasin Ovası'nda Sürmeliçukur'a (Aras Vadisi) yerleştiler (İbn-i Kemal, 1970: 42-43; Aşıkoğlu, 1332: 3; Şâkir, 1330: 145-146; Nüzhet, 1329: 3). Pasinler'e yerleşen Ertuğrul'un aşireti, buralarda yaklaşık 7 yıl (1219-1226) kaldıktan sonra, yazı çok kısa süren bu bölgede, hayvanlara yeterince otlak bulamadıklarından ve kışın çok soğuk geçmesinden dolayı iklimi daha müsait bir yer bulmak üzere, Erzincan'a doğru gittiler. Erzincan-Sivas arasındaki Yassı-çimen dağı eteklerinde Selçuklu ve Harzemşah ordularının karşılaştıkları Yassı-çimen Savaşı'na tanık oldular (Demir, 2000: 139). 10 Ağustos 1230'da Erzincan yakınlarındaki Yassı-çimen mevkiinde yapılan savaşta, Ertuğrul Gazi'nin başında bulunduğu Kayı Türkleri, Doğu Türk Hakanı Celâleddin Harzemşah'a karşı, Anadolu Selçuklu Sultan'ı I. Alâeddin Keykubat'ın yanında yer alarak, Selçukluların savaşı kazanmasını sağladılar (Özkan, 2005: 20). Bu olay, Kayı'ların geleceği konusunda önemli bir dönüm noktası teşkil ederken, kazanılan zaferden sonra, Sultan Alâeddin Keykubat, Ertuğrul Gazi'ye,

yardımlarından dolayı iltifatlarla bulunarak hilat giydirdi. Ardından Ankara yakınlarındaki Karacadağ ve çevresini ona verdi (Neşrî, 1995: 63; Danişmend, 1971: 1-2). Belirli bir süre Karacadağ'da kalan Ertuğrul Gazi, oğlu Sarı Yatu'yı Alâeddin Keykubat'a göndererek yeni bir yerleşim alanı istedi. İhtiyatlı davranan Alâeddin Keykubat, bu yeni ve güçlü komşusunun düşmanlığın kazanmaktansa dostluğunu kazanmayı tercih ederek, isteğini geri çevirmedi ve Ankara çevresindeki Karacadağ'ı yurt olarak Ertuğrul'a verdi (Aşıkoğlu, s.4). Bunun üzerine Ertuğrul Gazi, Sultandan aldığı izin ile daha verimli topraklar elde etmek amacıyla Bizans sınırında Aşağı Sakarya havzasındaki Söğüt dolaylarına yerleşti (Refik, t.y: 1).1231 yılında Konya'dan hareket ederken Selçuklu ordusu Sultanöyüğü'ne (Eskişehir) geldiğinde Ertuğrul Gazi'de maiyetindeki Türkmen birlikleriyle orduya katıldı. Yapılan savaşı Ertuğrul'un emrindeki akıncı süvarilerinin başarılı mücadelesi sonucunda Selçuklu ordusu kazandı. Zafer haberinin Selçuklu merkezine ulaşması üzerine Sultan Alâeddin Keykubat Eskişehir ve çevresini Ertuğrul Gazi'ye verdi (Werner, 1966: 125; Başar, 1997: 315; Bulduk, 1999: 164).

B. Beyliğin Büyümesi ve Uç Beyliği Olması

Anadolu'daki bu başarılarının ardından önce Karacahisar ve sonrasında Söğüt üzerine yürüyen Ertuğrul Gazi ve ordusu her iki bölgeye de hâkim oldu (Neşrî, 1995: 67; İbn-i Kemal, 1970: 56; Şükrullah, 1939: 28). Ertuğrul Gazi'nin bu başarıları üzerine Selçuklu sultanı Osmanlı Beyliği'nin ilk başkenti olan Söğüt ve çevresini ona yurt olarak verdi. Bu şekilde Anadolu'da, Selçukluların Batı sınırındaki Söğüt ve Domaniç'e yerleşen Ertuğrul Bey'e, "uçbeyliği" sınır muhafızlığı verildi (Köprülü, 1984: 98).

Bundan sonra Söğüt ve çevresine yerleşen Ertuğrul Gazi, bir taraftan Bizans'a karşı diğer uç beyleriyle birlikte mücadele ederken, diğer yandan da komşu Rum beyleriyle (tekfurlar) dostluk ilişkilerini geliştirdi. Onlardan da aldığı destekler sayesinde kışları Söğüt'te yazları da Domaniç'te geçiren Ertuğrul Bey ve Kayı aşireti her geçen gün biraz daha büyüyerek kuvvetlendi (Witteck, 1947: 23; Gelibolulu Mustafa Âli, 2006: 22-23; Kaplanoğlu, 2000: 19; Gibbons, 1998: 18).

IV. OSMAN GAZİ DÖNEMİ (1281-1326)

A. Tahta Çıkışı ve İlk Fetihleri

Osman Gazi babası Ertuğrul Gazi'nin 1281'de vefatı ile göçebe Türkmenlerin bir kısmının yaşça daha büyük olmasından dolayı Ertuğrul'un kardeşi Dündar Bey'i istemesine rağmen⁴ (Aşıkoğlu, 1332: 15), kendi kabilesinin Osman Bey'i istemesi ile babasının yerine uç beyi oldu (Lütfi Paşa, 1341: 19; Gökbilgin, 1977: 7; "Osman Gazi", 1999: 18) . O dönemde Osman Bey, Sakarya ırmağına kadar gaza akınları yapan Kastamonu uç emirlerinden Çobanoğulları'na bağlı olup, bu ucun en ileri bölgelerinde faaliyet gösteriyordu (Yazıcızâde, 2009: 872-873). İlk hareket üssü Söğüt olan Osman Gazi, devletin doğusunda ikinci aşamada Karacahisar'ı fethetti (İbn-i Kemal,1970: 98) İlk Cuma namazı burada Tursun Fakı (Fakih) tarafından kıldırıldı. Yine Osman Gazi adına ilk hutbe de (1290/1) yılında Karacahisar'da Tursun Fakih tarafından okundu (Aşıkoğlu, 1332: 18). Böylece Bizans'tan Batı Anadolu topraklarını fetheden diğer beyler gibi Osman Bey de 1299'da Selçuklu sınırları ötesinde geniş bir bölgeyi egemenliği altına alarak, birçok şehir ve kaleye hükmeden bir bey durumuna geldi. Ardından Osman Bey eski Türk geleneğinde olduğu üzere ele geçirdiği şehirlerin ve eyaletlerinin yönetim ve savunmasını oğullarına bıraktı (Divitçioğlu, 2000: 81-82).

B. Bizans İle Mücadeleler ve Koyunhisar Savaşı

Tahta geçtikten sonra genişleme politikasına devam eden Osman Bey, 1299-1301 tarihleri arasında Anadolu'daki Moğol kontrolünün zayıflamasından da yararlanarak diğer uç beyleri ile birlikte Bizans şehirlerine karşı saldırılar düzenledi. Osman Bey'in bir hanedan kurucusu durumuna gelmesi ise, 1302 yılında bir Bizans ordusuna karşı kazandığı parlak zaferle oldu (Emecen, 1999b: 46; Kaplanoğlu, 2000: 20). Osman Gazi Bilecik ve Yenişehir bölgesinin fethinin ardından Bizans'a ait iki önemli merkezi, İznik ve Bursa'yı almak için harekete geçti. Osman Bey'in İznik kuşatması ve İmparatorun şehri savunmak için gönderdiği Mouzalon kumandasındaki orduya karşı kazandığı Bapheus (Koyunhisar) Savaşı (27 Temmuz 1302) (Aşıkoğlu, 1332: 21) onu bölgede karizmatik bir bey durumuna getirdi (Delilbaşı, 1999: 12;

Koç, 1999: 39; İtzkowitz, 2008: 32). Bafeus zaferi, bundan sonraki dönemlerde Osmanlılar'ın Bizans'a ya da Balkan devletlerine karşı kazanacakları kesintisiz başarıların işaretini vermektedir (İnalçık, 2005: 325).

C. Diğer Fetihler ve Beyliğin Genişlemesi

Bafeus Savaşı'ndan sonra genişleme politikasına devam eden Osman Bey, Melengeia'yı (Yenişehir) ele geçirerek, burayı hareket üssü yaptı. Ardından İznik ve Bursa üzerine baskılarını arttıran Osmanlı orduları buraları sürekli abluka altında tuttu (Maksudoğlu, 1999: 33). Osman Bey'in İznik kuşatması ve sonrasında İmparator'un yardım ordusu karşısındaki Bafeus zaferiyle birlikte, uçlardaki Türkmenler arasında, önderlik ve egemenlik için kendine ve çocuklarına sağlam bir meşruîyet kaynağı sağlayan bir ün ve karizma kazanmış oldu. Sonuç olarak, başlangıçta Domaniç Dağı'ndan Söğüt'e kadar uzanan sınırlı bir toprak parçasına sahip olan Osman Bey, zamanla Sakarya'nın batısındaki İnegöl düzlükleri ve daha doğudaki Bilecik, Yarhisar ve son olarak da Yenişehir kalelerini alarak beylik sınırlarını bir hayli genişletti. Osman Bey'in üst üste gelen bu başarılarından sonra iç bölgelerden hatta diğer beyliklerden gelen kişilerin de Osmanlı akınlarına katılmaya başlamasıyla, beylik diğer beyliklerde olduğu gibi 1300 yılında belli bir toprak parçasını yöneten bir uç beyliği hâline geldi (Pitcher, 2007: 63). Böylece hanedanı kuran ve devlet güçlenene kadar kendisinden daha kuvvetli durumdaki Türkmen komşularıyla herhangi bir çatışmaya girmeyerek, beyliğini Bizans aleyhine geliştirme politikasını sürdüren ve bu politikasında da oldukça başarılı olarak devletin temellerini atan Osman Bey, 1324 yılında altmış dokuz yaşında vefat etti (Shaw, 1962: 34).

V. ORHAN BEY DÖNEMİ (1326-1362)

A. Tahta Çıkışı ve İlk Faaliyetleri

Osman Bey'in 1324 yılında vefatı ile yerine geçen Orhan Bey döneminde Osmanlı fetih politikası aralıksız bir şekilde devam etti. Bu çerçevede Orhan Bey komutasındaki Osmanlı kuvvetlerinin Bursa tekfuruyla yaptığı büyük savaşlar neticesinde, tekfur barış imzalamak zorunda kalınca 1326 yılında Bursa fethedildi (İbn-i Kemal, 1970: 187; Uzunçarşılı, 1994: 117-118). Orhan Gazi Bursa'yı fethettiğinde babası Osman Gazi henüz hayatta olup, ayağı ağrıdığı

için ve “Oğlum Orhan benim zamanımda yücelsin”. “Halk ve memleket ona dönsün” (Aşkoğlu, 1332: 34) düşüncesiyle sefere katılmadı (Neşri, 1995: 135). Osman Bey kendisi hayatta iken yapılan seferlere katılmayarak, yerine oğlu Orhan’ı göndermekle kendinden sonra yerine geçebilmesi için zemin hazırladı. Böylece Orhan Bey, Osmanlı Devleti’nde veliaht gösterilen ilk şehzade oldu. Bu şekilde babası Osman Bey’in ölümü ile devletin başına geçen Orhan Bey döneminde Bursa’nın fethi ile Osmanlı Beyliği’nin teşekkül aşaması tamamlandı (Ahmedî, 1983: 65b). Böylece beylik, bulunduğu bölgenin siyasî istikrarını sağlama yolunda önemli adımlar attı. Orhan Bey döneminin başlangıcı olan Bursa’nın alınışı, aynı zamanda bir taraftan Marmara sahillerine ve Gelibolu yarımadasına uzanma yolunda, diğer taraftan da yakın çevreden başlayarak civardaki tüm Türkmen beyliklerine karşı yeni bir siyasî anlayışın şekillenmesine neden oldu (Emecen, 1999b: 48).

Bursa’nın alınmasından sonra beylik merkezi buraya taşındı (Karatepe, 1989: 79-80) ve şehir yeni binalarla imar edilerek ilk Osmanlı akçesi 1327’de burada kesildi (Uzunçarşılı, 1994: 118-119; Kantemir, 2005: 78). Bursa’nın ele geçmesi ile Osmanlılar, göçebe bir uç beyliğinden başkenti, sınırları ve yerleşik halkı olan düzenli bir ordu geliştirip devletini savunma ve genişletme olanağına sahip gerçek bir devlet hâline geldi (Gökbilgin, 1988: 442).

B. Bizans İle Mücadeleler ve Maltepe Savaşı

Orhan Bey’in bir aylık bir kuşatmadan sonra 6 Nisan 1326’da ele geçirdiği Bursa’nın ardından İznik ve İzmit’i hedef alması, 1329 yılında Bizans ile Pelekanon (Maltepe) Savaşı’na neden oldu (Demirkent, 2006: 322; “Orhan Gazi”, 1999: 24). 1329 yılında bir Doğu Roma İmparatoru ile bir Türkmen Beyi olarak görülen Orhan Bey’in ilk kez karşılaştıkları bu savaşta Osmanlıların üstünlüğü ve İznik’in düşmesinden sonra yenilgiyi kabul eden imparator ile Orhan Bey arasında 1333’te bir antlaşma imzalandı (Aşkoğlu, 1332: 41). Bu sebeple Bizans İmparatoru III. Andronikos’a karşı Pelekanon’da 1329 yılının Haziran başlarında kazanılan bu zafer Osmanlı tarihi için bir dönüm noktası oldu (İnalçık, 2004: 43). Pelekanon Savaşı Osman ve Orhan Bey dönemlerinde Osmanlıların giderek büyüyen iktidarına karşı oluşturulan ilk ciddi direniş olup, bundan öncekiler kendi imkânlarıyla kendilerini korumak zorunda kalan tek tek şehirlere karşı düzenlenen saldırılardan ibarettir (Giese, 2005: 173).

C. Yeni Fetihler ve Beylikten Devlet Sürecine Geçiş

Orhan Bey döneminde Bizans'ın ikinci kez yenilmesiyle Osmanlı Beyliği çok iyi tanınan ve bilinen siyasî bir teşekkül hâline gelirken 1337'de İzmit'te alınarak (Gibbons, 1998: 54; Şâkir, 1330: 137) Anadolu'da Bizans'ın elinde sadece Alaşehir ve Karadeniz kıyısındaki Ereğli gibi birkaç kent kaldı (Neşrî, 1995: 159). Bursa'nın alınışında olduğu gibi İzmit'te de yerli halktan isteyenlerin mallarıyla birlikte gitmelerine müsaade eden, Orhan Bey, kalanların da Osmanlı tebaası dâhilinde haraç vermek şartıyla din ve âdetlerini muhafaza edebileceklerini ilân ettirerek, beylik merkezini buraya taşıdı (Şükruallah, 1939: 29). Orhan Bey'in 1326'da Bursa'yı 1331'de İzmit'i fethi, Bitinya'daki Bizans döneminin sona ermesi sonucunu doğurmuş olup, 1337'de İzmit'in de alınmasıyla bölgenin Osmanlılarca fethi tamamlanmış oldu (Refik, t.y: 2). Bu şekilde saltanatının ilk devresini Bizans ile mücadele içinde geçiren Orhan Bey, saltanatının ikinci devresinde bir yandan Anadolu harekâtı ile komşu Türk beyliklerinden topraklar fethederken, diğer taraftan da Bizans devletinin iç işlerine karışmak suretiyle yeni kurulan devletinin sınırlarını genişletti. Orhan Bey, bu dönemde Bizans'taki taht kavgalarına karışarak, Bizans'ı etki altına aldı ve siyasal ilişkiler arttırılarak beylikler arasındaki hâkimiyet mücadelelerinden faydalandı. Sonrasında Karesi Beyliği'ne ait toprakların fethi ile Ege'ye çıkan Osmanlılar, Rumeli'ye geçiş yıllarında Ankara bölgesini Ahiler'in elinden alarak, Ege'den Orta Anadolu'ya kadar sınırlarını genişlettiler (Zacharidou, 1997: 242-255).

Böylece Osman Bey'in vefatı ile yerine geçen oğlu Orhan Bey döneminde, yeni fethedilen yerler ile birlikte genişleyen sınırlar ve buna bağlı olarak idarî yapıdaki düzenlemelerle devlet kuruluş aşamasını tamamladı ve yüzyıllarca sürecek Osmanlı hanedanı meydana geldi (Uzunçarşılı, 1988: 40).

VI. KURULUŞUN TEMEL DİNAMİKLERİ

Osmanlı kuruluşunda ve devletin kısa sürede büyümesinde Anadolu'da büyük nüfuzları olan ve XIV. yüzyılın önemli mutasavvıflarından ve Vefâiyye tarikatına mensup Şeyh Edebâli ile Ahi Hasan gibi önde gelen Ahi reislerinin büyük desteği oldu (Ocak, 1997: 168; Kazıcı, 1989: 541-542; Şahin, 2007: 293-294). Yine Osmanlı'nın bu dönemdeki genişleme ve büyümesinde Osmanlı fetihlerinde ve yayılmasında uygulanan gaza ananesi ve kitleler hâlinde

yapılan göçlerin önemli etkileri oldu. “Darülküfr/ darülharb” olarak adlandırılan gayr-i müslim ülkelerine karşı gaza, sadece Osmanlı Beyliği’nin değil, aynı zamanda sınır boylarındaki diğer Türkmen beyliklerinin de ana hedefini oluşturuyordu (Özcan, 1996: 11-12). Nitekim Osmanlı padişahları da ilk hükümdarların kendilerine verdikleri isimler ile anılıp gazilerin sultanı (Sultan-ül guzât) idiler (Demir, 2000: 208-209). Bunun yanı sıra Osmanlıların coğrafi konumu gaza için oldukça elverişli olup ünleri diğer Türkmen beylikleri arasında hızlı bir şekilde yayılmıştır. Osmanlılar, kısa sürede yayılan ünleri ve propaganda yapmakta izledikleri başarılı siyaset sayesinde, diğer beyliklerin insan gücü kaynaklarından da yararlanarak, kendi gaza etkinliklerini daha da güçlendirdiler (Emecen, 1997: 36). Ayrıca Osmanlılar fethedilen yerlerdeki Hıristiyan halkı “zimmet” statüsünde değerlendirerek, yerlerinde bırakmış ve uyguladığı hoşgörü politikasıyla onları korumaya almışlardır (Delilbaşı, 2001: 128). Bunun sonucunda Osmanlı İmparatorluğu, Ortodoks Hıristiyan Balkanlar ile Müslüman Anadolu’yu tek bir devlette birleştirecek olan, bütün inanç ve ırklara eşit şekilde davranan gerçek bir “sınır imparatorluğu” olarak ortaya çıkmıştır (İnalçık, 2009: 13). Osmanlıların fethettikleri ülkelerde halkın inançlarına saygılı olmaları, özellikle de Osmanlı malî sisteminin halka fazla vergi yüklemeyen sistemi ile halka insanca muamele etmesi, Osmanlı hâkimiyetinin Bizans ve Balkan ülkelerinde yerleşmesini kolaylaştırmıştır (Baştav, 1999: 174; Jennigs, 2005: 437). Beyliğin başından beri uygulanan ve istikrarlı bir şekilde devam eden yönetim politikası sayesinde ve özellikle Osmanlılarda yürütülen gaza ve cihat hareketlerinin getireceği maddî-manevî kazanç düşüncesi, şehirli ya da kırsal alandan pek çok kişinin Osmanlı hâkimiyetindeki bölgelere yönelmelerine sebep olmuştur (Ünal, 1998: 2; Koç, 1999: 40).

Kuruluşundan itibaren sınırlarını genişleten Osmanlıların fetih ve iskân politikasının temel unsurları dinî, ekonomik ve sosyal nedenlere dayanır. Osmanlılar’da ilk aşamada fethedilen toprakların mülkiyet ve üretim ilişkilerine dokunulmayarak sadece yerel beyler yıllık vergiye bağlanmıştır. Bunun yanı sıra, Osman ve Orhan Bey dönemlerinde fethedilen yerler, fetihlerde emeği geçen gazi liderlere dirlik olarak verilmiştir. Daha önceki dönemlerde var olan fütüvvet geleneğinin bir devamı niteliğindeki bu uygulama zamanla geliştirilmiş ve Selçuklu iktâ sistemi gibi tımar sistemi adı altında Osmanlı Devleti’nin toprak düzeninin temelini oluşturmuştur (Özcan, 1996: 12). Devlet mülkiyetinin yerleşmesiyle birlikte ise, tımar sistemi

ile fethedilen araziler yükümlülük karşılığında dağıtılmıştır. Ancak kurumsal ve idarî değişikliklerle kalıcı olamayacağını bilen Osmanlılar, bu bölgeleri gönüllü ve zorunlu göç yoluyla iskâna tabi tutmuşlardır (İnalcık, 1988: 288). Osmanlı Devleti'nin bir uç boyu toplumundan başlayarak büyümesi, akıncılık sisteminin gaziliğe dönüştürerek geliştirmesi, Osmanlıların kendilerine özgü bir yayılma siyaseti ve yöntemi oluşturmasına neden olmuştur. İlk gelişme dönemlerinde yani on dördüncü yüzyıl boyunca Batı Anadolu nüfusunun doğudan gelen ve çoğunluğu şehirli, köylü ya da göçebe Türklerden oluşan insan dalgalarıyla beslenmesi Osmanlı gelişmesinde oldukça etkili olmuştur. Askerî alanda olduğu gibi, mülkî idare alanında da mükemmel bir teşkilâta sahip bulunan Osmanlı Devleti yerleştiği bölgelere devamlı, düzenli ve gelişmiş bir hayat getirmiştir (Sümer, 1999: 11). Kuruluştan itibaren devlet teşkilâtı ülkenin büyümesine paralel olarak gelişen Osmanlı Devleti'nde, toplum- devlet ve insan-toprak ilişkileri ile fertler arasındaki ilişkileri düzenleyen kanunlar meydana getirilerek, Batıların “Pax Otoman” yani Osmanlı Barışı adını verdikleri, adaletin ve barışın hüküm sürdüğü bir dünya oluşturulmuştur (Ünal, 1998: 2). Osmanlıların Anadolu ve Rumeli'de kurdukları düzen, Anadolu Selçukluları, İlhanlılar, Bizans ve beylikler dönemlerinden alarak oluşturdukları yeni bir sentezdir. Buna göre, Osmanlılar, geleneğe, örfе, yerleşik kanun ve uygulamalara saygı göstererek, aşamalı bir fetih ve yerleşme siyaseti izlemişlerdir. Bunun yanı sıra Osmanlılar, adalet ve kamu düzeninin sağlanması vb. gibi esasları da dikkate alan yeni bir yönetim anlayışı, tımar, kul-devşirme ve vakıf gibi kurumlar ile bir dünya imparatorluğunun temellerini atmışlardır (Öz, 1999: 150-151).

Osmanlıların yeni fethedilen yerlerde uyguladıkları sistemler arasında “Kolonizatör Türk Dervişleri” denilen şeyh, baba, abdal lakaplı ve sûfi kimlikli dinî grupların liderliğinde gerçekleştirilen iskân siyasetinin de önemli etkisi olmuştur. Anadolu'nun fethi ve İslamlaşmasında olduğu gibi, Osmanlı Devleti'nin kuruluşu sırasında da Türkleri harekete geçiren en önemli unsurların başında bu tasavvuf düşüncesi gelmektedir (Ergili, 2002: 107; Barkan, 1999: 133-153). Abdalân-ı Rûm, Gâziyân-ı Rûm Ahiyân-ı Rûm ve Bacıyân-ı Rûm denilen bu gruplar Anadolu'da sürekli propaganda yaparak ve Anadolu devletlerinin savaşlarına katılarak fetihlerin kalıcılığını sağlamışlardır (Aşıkoğlu, 1326: 165; Demir, 2000: 214). Anadolu'ya yapılan yoğun Türkmen göçleri sonucunda bölgeye gelen bu dervişler, Selçuklular

gibi Osmanlıların da manevi dayanaklarını oluşturmuştur. Onların Anadolu'daki etki alanı, fetih ve iskân, sosyal hayat ve kültür hayatı gibi birbirine bağlı üç başlıkta toplanmaktadır. Yani Osmanlı'nın kuruluşu esnasında bu dervişler, fetihlerde etkili oldukları kadar, kırsal ve kentsel bölgelerde yerleşim ve konaklama hizmetleri başta olmak üzere sosyal hayatın çeşitli kademelerinde etkili olmuşlardır (Ergili, 2002: 117). Bu örgütsel yapı Osmanlıların Bitinya'daki Bizans şehirlerinin fethedilmesi için itici güç olmuş, padişahlara hükümet sistemini geliştirme olanağı sağlamış ve Hıristiyan nüfusun geniş bir bölümünün İslâmiyet'e girmesini kolaylaştırmak suretiyle yeni kurulan devlete oldukça sağlam bir toplumsal yapı kazandırmıştır (Langer-Blake, 2005: 224).

Bu şekilde Batı Anadolu'da yerleştikleri bu yeni yurdun sahibi olan Osmanlılar, bunun da verdiği güvenle yeni yayılma bölgeleri arayışına girdiler. Onların XIV. yüzyıldaki büyümelerinde, fırsatlardan yararlanma becerileri ile iyi şansları oldukça etkili oldu. Ayrıca Anadolu Selçuklu İmparatorluğu'nun ve Balkanlar'da Bizans İmparatorluğu'nun çöküşlerinin aynı zamana rastlaması Osmanlı Türklerine büyüme imkânı sağladı (Nüzhet, 1329: 3). Osmanlı'nın bu büyümesi Batı'da Hıristiyanlara karşı, gaza ve cihat adı altında, doğuda ise, o dönemde parçalanmış durumda olan Müslüman hanedan devletlerine karşı gelişti. Bu durum Osmanlı fetih politikasının sadece Hıristiyanlara karşı ve kutsal cihat politikası dâhilinde değil, Müslümanlara yönelik olduğunu da göstermektedir. Nitekim daha ilk dönemlerden itibaren yapılan fetihlerin sonucunda Osmanlı egemenlik alanı bir yandan Hıristiyan Balkanlar'a doğru yayılırken, diğer taraftan da Müslüman Anadolu toprakları üzerine yayılmıştır (Lindner, 2000: 22-23). Böylece XIV. yüzyılın ortalarına gelindiğinde, bir uç gazisi ve Osmanlı hanedanının kurucusu olan Osman'ın torunları, Tuna'dan Fırat'a kadar uzanan geniş bir alanda imparatorluk kurmuşlardı (İnalçık, 2009: 11).

SONUÇ

Sonuç olarak, ilk olarak küçük bir Türkmen kabilesinin temellerini attığı Osmanlı Beyliği, zaman içerisinde bu kabilenin ve Ahiler gibi homojen yerli Türk unsurların kaynaşmasıyla meydana gelen malzemeyi kullanan Osmanlı'nın halefleri tarafından genişletilmiştir. Sonrasında ise üstün yöneticilik kabiliyetleri sayesinde değişen koşullara uyum

sağlamış ve o dönemdeki müsait şartlardan da faydalanarak Osmanlı Devleti'nin temellerini atmışlardır. Osmanlı Devleti'nin kurulup büyümesinde XIII. yüzyıl Anadolu'sunda yaşanan gelişmelerin de büyük etkisi olmuştur. O dönemlerde Moğol baskısıyla zayıflayan Anadolu Selçuklu Devleti'nin içine düştüğü sıkıntılar nedeniyle Anadolu'da siyasî birlik bozulmuş ve beylikler kendi başlarına hareket etmeye başlamıştır. İşte bu beyliklerden birisi olan Osmanlılar, Ertuğrul Bey yönetiminde siyasî yapılanmalarını tamamlayarak, Batı Anadolu'da müstakil olarak hareket başlamıştır. Bundan sonra zamanla güçlenerek büyüyen ve sınırlarını genişleten Osmanlı Devleti, kuruluş sürecindeki sağlam teşkilât yapısı ve uyguladığı başarılı sistemler sayesinde tüm dünyayı kendisine hayran bırakacak olan büyük bir imparatorluk hâline gelmiştir.

Osmanlılar XV. yüzyılın ikinci yarısına gelindiğinde artık bir dünya imparatorluğuna dönüşmüş ve Anadolu Selçukluları'nın varisliğine, İstanbul'un fethiyle Roma'nın varisliğini de eklemiştir. Ardından İslâm dünyasının dinî liderliğini de üstlenen Osmanlı Devleti 600 yılı aşan ömrüyle dünyanın gördüğü en büyük devletlerden biri olmuş, üç kıtaya hâkim olmuş ve hüküm sürdüğü bu dönemlerde dünya siyasetine yön vermiştir. Bu açıdan bu gücü oluşturan temel dinamiklerin ortaya çıkarılması ve Osmanlı Devleti'ni gerek kuruluş, gerekse gelişme dönemlerinde kendisinden önceki Türk ve Müslüman devletlerden ayıran yönlerinin ortaya konulması açısından oldukça önemlidir. Bu tespitlerin yapılması, bir cihan imparatorluğunun tanınması ve küçük bir beylikten nasıl bir cihan imparatorluğu hâline geldiğinin anlaşılmasına yardımcı olacaktır.

NOTLAR

1. Anadolu Selçuklu Devleti'nin zayıflamaya başladığı bu dönemde Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde kurulan beylikler hakkında geniş bilgi için bkn: İ. Hakkı Uzunçarşılı, **Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu- Karakoyunlu Devletleri**, TTK. Yayınları, Ankara 1969.

2. İlk Osmanlı hükümdarı ve Osmanlı sülâlesinin kurucusu olan Osman Gazi, 1258 yılında doğdu. 1281'de babası Ertuğrul Gazi'nin vefatı üzerine, kardeşi Savcı Bey'den yaşça küçük olmasına rağmen, Osmanlıların kendisine biati ile emir oldu. 1289 yılında yapılan savaşta cesaret ve ustalığından dolayı Selçuklu Sultanı Alâeddin Keykubat tarafından kendisine verilen davul, sancak, kılıç ve hilat ile emirlik menşuru geldi. Selçuklu Devleti'nin yıkılmasından sonra

1302’de bağımsızlığını ilân ederek kendi devletini kuran Osman Gazi, 1326’da vefat etti, ASİM, Necip-Mehmet Arif; (1335), **Osmanlı Tarihi**, I, Orhaniye Matbaası, İstanbul, 6-7.

3. Osmanlı hanedanının kurucusu olan Osman Bey’in babası olup, 1233 tarihinde 446 kişiyle Fırat kenarından Anadolu’ya geldi. Selçuklu Sultanı Alâeddin Keykubat’ın izni ile Ankara yakınlarındaki Karacadağ bölgesine yerleşen Ertuğrul Gazi, 1281 yılında vefat etti, Ayrıca bu konu ile ilgili bkn: Mükrimin Halil Yınanç, “Ertuğrul Gazi”, **DİA**, IV, İstanbul 2006, s. 328-337.

4. Bu konu ile ilgili bkn: “Gerçi yaşta ve yolda ulu olmağın kavm ve kabileye baş olacak Dünder idi”, İbn-i Kemâl, s. 65.

KAYNAKÇA

AHMEDÎ; (1983), İskender-nâme, İnceleme-Tıpkıbasım, (haz. İsmail Ünver), (Birinci Baskı), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

ALDERSON, A. D.:(1998), Osmanlı Hanedanının Yapısı, (Birinci Baskı), İz Yayıncılık, İstanbul.

ALİ NÜZHET; (1329), Osmanlı Tarihi, (Birinci Baskı), Matbaa-i Âmire, İstanbul.

ASİM, Necip-Mehmet Arif; (1335), Osmanlı Tarihi, I, (Birinci Baskı), Orhaniye Matbaası, İstanbul.

AŞIKOĞLU AHMED; (1332), Tevârih-i Âl-i Osman, Aşık paşa-zâde Tarihi (neşr. Ali Bey), (Birinci Baskı), Matbaa-i Âmire, İstanbul.

BARKAN, Ömer Lütfi; (1999),“Osmanlı İmparatorluğu’nda Kolonizatör Türk Dervişleri”, Türkler, IX, (ed. Güler Eren), Yeni Türkiye Yayınları, s. 133-153.

BAŞAR, Fehameddin; (1997), “Ertuğrul Gazi”, DİA, XI, s. 314-315.

BAŞTAV, Şerif; (1999), “Osmanlı İmparatorluğu’nun Kuruluşunda Bizans ve Avrupa”, Osmanlı, I, (ed. Güler Eren), Yeni Türkiye Yayınları, s. 169-175.

BULDUK, Üçler; (1999),“Osmanlı Beyliği’nin Oluşumunda Oğuz/ Türkmen Geleneğinin Yeri”, Osmanlı, I, (ed. Güler Eren), Yeni Türkiye Yayınları, s. 161-166.

DANIŞMEND, İ. Hami; (1971), İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi, I, (Birinci Baskı), Türkiye Kitabevi, İstanbul.

-
- DELİLBAŞI, Melek; (2002), “Osmanlı-Bizans İlişkileri”, *Türkler*, IX, (ed. Güler Eren), Yeni Türkiye Yayınları, s. 10-33.
- DEMİR, Galip; (2000), *Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu ve Ahilik*, (İkinci Baskı), Sade Ofset Matbaası, İstanbul.
- DEMİRKENT, Işın; (2006), “Bizans”, *DİA*, VI, s. 316-318.
- DİVİTÇİOĞLU, Sencer; (2000), *Osmanlı Beyliği'nin Kuruluşu*, (Birinci Baskı), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- EMECEN, Feridun M. (1997), “Osmanlı'nın Batı Anadolu Türkmen Beylikleri Fetih Siyaseti: Saruhan Beyliği Örneği”, *Osmanlı Beyliği (1300-1389)*, (ed. Elizabeth A. Zachariadou), (çev. Gül Çağalı Güven, İsmail Yerguz, Tülin Altınova), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, s.34-41.
- _____ ; (1999a), “Siyasî ve Jeopolitik Dinamikler Hakkında Bazı Mülâhazalar (100-1389)”, *Beylikten Cihan Devleti'ne Tebliğler ve Tartışmalar*, (haz. Bahaeddin Yediyıldız- Yücel Hacaloğlu), 3-4 Aralık, Eskişehir.
- _____ ; (1999b), *Osmanlı Devleti'nin Kuruluşundan Fetret Dönemine*”, *Türkler*, IX, (ed. Güler Eren), Yeni Türkiye Yayınları, s. 156-178.
- ERGİNLİ, Zafer; (1999), “Osmanlı Devleti'nin Kuruluşunda Türk Dervişlerin İzleri”, *Türkler*, IX, (ed. Güler Eren), Yeni Türkiye Yayınları, s. 107-115.
- FİNKELE, Caroline; (2007), *Rüyadan İmparatorluğa Osmanlı*, (Birinci Baskı), Timaş Yayınları, İstanbul.
- GELİBOLULU MUSTAFA ÂLİ; (2006), *Kitabü't-Tarih-i Künhü'l Ahbâr*, (haz. Ahmet Uğur, Ahmet Gül, Mustafa Çuhadar, İbrahim Hakkı Çuhadar), (İkinci Baskı), Erciyes Üniversitesi Yayınları, Kayseri.
- GIBBONS, Herbert A.; (1998), *Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluşu*, (çev. Ragıp Hulusi), (Birinci Baskı), 21. Yüzyıl Yayınları, Ankara.
- GIESE, Friedrich; (2005), “Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluşu Meselesi”, *Söğüt'ten İstanbul'a, Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu Üzerine Tartışmalar* (derl: Oktay Özel-Mehmet Öz), İmge Kitabevi, s. 149-177.

-
- GÖKBİLGİN, M. Tayyib; (1977), Osmanlı Müesseseleri Teşkilâtı ve Medeniyeti Tarihine Genel Bir Bakış, (Birinci Baskı), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- _____; (1988), “Orhan”, İA, IX, s. 401-431.
- _____; (1988), “Osman I”, İA, IX, s. 431-433.
- HADİDÎ; (1991), Tevârih-i Âl-i Osman (1299-1523), (haz. Necdet Öztürk), (Birinci Baskı), Marmara Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- HALAÇOĞLU, Yusuf; (1998), XIV-XVII. Yüzyıllarda Osmanlılarda Devlet Teşkilâtı ve Sosyal Yapı, (Dördüncü Baskı), TTK. Yayınları, Ankara.
- İBN-İ KEMAL; (1970), Tevârih-i Âl-i Osman, I. Defter, (haz. Şerafettin Turan), (Birinci Baskı), TTK. Yayınları, Ankara.
- İMBER, Colin; (2005), “Osmanlı Hanedan Efsanesi”, Söğüt’ten İstanbul’a, Osmanlı Devleti’nin Kuruluşu Üzerine Tartışmalar, (derl. Oktay Özel-Mehmet Öz), İmge Kitabevi, s. 243-271.
- _____; (2006), Osmanlı İmparatorluğu 1300-1650 İktidarın Yapısı, (çev. Şiar Yalçın), (Birinci Baskı), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- İNALCIK, Halil; (1999), “Osmanlı Tarihine Toplu Bir Bakış”, Osmanlı, I, (ed. Güler Eren), Yeni Türkiye Yayınları, s.37-118.
- _____; (1985), “Osmanlı Devleti’nin Kuruluşu Sorunu”, Stities in Otoman Social an Ekonomik History, (çev. Tahir Sünbül), s.71-79.
- _____; (1988), “Türkler”, İA, XII, s. 286-308.
- _____; (2007), “Osmanlı Beyliği’nin Kurucusu Osman Beg”, Belleten, LXXI, Ankara 2007, s.479-525.
- _____; (2005), “Osman Gazi’nin İznik (Nicaea) Kuşatması ve Bafeus Savaşı”, Söğüt’ten İstanbul’a, Osmanlı Devleti’nin Kuruluşu Üzerine Tartışmalar, (derl. Oktay Özel-Mehmet Öz), İmge Kitabevi, s. 301-340.
- İNALCIK, H., G. Renda; (2004), Osmanlı Uygarlığı, I, (Birinci Baskı), Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul.

-
- _____; (2009), Devlet-i Aliye (Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar-I), (Birinci Baskı), İş Bankası Yayınları, İstanbul.
- _____; (2007), Osmanlı İmparatorluğu Klâsik Çağ (1300-1600), (çev. Ruşen Sezer), (Dokuzuncu Baskı), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- İNBAŞI, Mehmet; (1999), “Balkanlar’da Osmanlı Hâkimiyeti ve İskân Siyaseti”, Türkler, IX, (ed. Güler Eren), Yeni Türkiye Yayınları, s. 154-164.
- İTZKOWİTZ, Norman; (1997), Osmanlı İmparatorluğu ve İslâmi Gelenek, (çev. İsmet Özel), (İkinci Baskı), Şule Yayınları, İstanbul.
- JENNİGS, Ronald C.; (2005), “Gazi Tezi Üzerine Bazı Düşünceler”, Söğüt’ten İstanbul’a, Osmanlı Devleti’nin Kuruluşu Üzerine Tartışmalar, (derl. Oktay Özel- Mehmet Öz), İmge Kitabevi, 429-443.
- JORGA, Nicolae; (2005), Osmanlı İmparatorluğu Tarihi, I, (çev. Nilüfer Epçeli), (Birinci Baskı), Yeditepe Yayınları, İstanbul.
- KÂMİL PAŞA; (1327), Devlet-i Aliye-i Osmaniye, (Birinci Baskı), Matbaa-i İhsan, İstanbul.
- KANTEMİR, Dimitri; (2005), Osmanlı İmparatorluğu’nun Yükseliş ve Çöküş Tarihi, I, (Birinci Baskı), Cumhuriyet Kitapları, İstanbul.
- KAPLANOĞLU, Raif; (2000), Osmanlı Devleti’nin Kuruluşu, (Birinci Baskı), Avrasya Etnoğrafya Vakfı Yayınları, Bursa.
- KARAL, Enver Ziya; (1959), “Osmanlı Devleti’nin Kuruluşundan Tanzimat’a Kadar Siyasî Tarih”, Yeni Türkiye, s.1-37.
- KARATEPE, Şükrü; (1989), Klâsik Dönem Osmanlı Siyasî Kurumları, (Birinci Baskı), İşaret Yayınları, İstanbul.
- KAZICI, Ziya; (1989), “Ahilik”, DİA, I, s. 540-542.
- KOÇ, Yunus; (1999), “Osmanlı Beyliği’nin Teşekkülü”, Beylikten Cihan Devleti’ne Tebliğler ve Tartışmalar, (haz. Bahaeddin Yediyıldız-Yücel Hacıoğlu), 3-4 Aralık, 1999, Eskişehir.
- KÖPRÜLÜ, Orhan Fuat; (1999), “Osmanlı Devleti’nin Kuruluş ve Gelişmesinde İtici Güçler”, Osmanlı, I, (ed. Güler Eren), Yeni Türkiye Yayınları, s. 153-160.

-
- KÖPRÜLÜ, M. F.; (1984), Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu, (Dördüncü Baskı), Akçağ Yayınları, Ankara.
- LANGER, William L.- Robert P. BLAKE; (2005), "Osmanlı Türklerinin Doğuşu ve Tarihsel Arkaplanı", Söğüt'ten İstanbul'a, Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu Üzerine Tartışmalar, (derl. Oktay Özel- Mehmet Öz), İmge Kitabevi, s. 117-225.
- LİNDNER, Rudi Paul; (2000), Ortaçağ Anadolu'sunda Göçebeler ve Osmanlılar, (çev. Müfit Günay), (Birinci Baskı), İmge Kitabevi, Ankara.
- LÜTFİ PAŞA; (1341), Tevârih-i Âl-i Osman, (Birinci Baskı), Matbaa-i Âmire, İstanbul.
- MAKSUDOĞLU, Mehmet; (1999), "14. Yüzyılda İslâm Dünyası", Beylikten Cihan Devleti'ne Tebliğler ve Tartışmalar, (haz. Bahaeddin Yediyıldız- Yücel Hacaloğlu), s.117-225.
- _____; (1999), Osmanlı Tarihi 1299-1922, (Birinci Baskı), Boğaziçi Yayınları, İstanbul.
- MEHMED ŞÂKİR; (1330), Yeni Osmanlı Tarihi, (Birinci Baskı), Matbaa-i Âmire, İstanbul.
- MEHMET NEŞRÎ; (1995), Kitâb-ı Cihan-nümâ Neşf Tarihi, I, (yay. Faik Reşit Unat-Mehmed A. Köymen), (Üçüncü Baskı), TTK. Yayınları, Ankara.
- OCAK, A. Yaşar; (1997), "Osmanlı Beyliği Topraklarındaki Sufî Çevreler ve Abdalân-ı Rûm Sorunu (1300-1389) ", Osmanlı Beyliği (1300-1389), (ed. Elizabeth A. Zachariadou), (çev. Gül Çağalı Güven, İsmail Yerguz, Tülin Altınova),Tarih Vakfı Yurt Yayınları, s. 159-173.
- ORTAYLI, İlber; (2007), Türkiye Teşkilât ve İdare Tarihi, (Birinci Baskı), Cedit Neşriyat, Ankara.
- ÖZ, Mehmet; (1999), "Tarihî ve Sosyolojik Açından Osmanlı Beyliği", Beylikten Cihan Devleti'ne Tebliğler ve Tartışmalar, (haz. Bahaeddin Yediyıldız- Yücel Hacaloğlu),3-4 Aralık, 1999, Eskişehir.
- ÖZCAN, Abdülkadir; (1996),"Türkler'de Gazâ Ruhu ve Bunun Osmanlılardaki Tezahürü", Söğüt X. Osmanlı Sempozyumu, s. 59-72.
- ÖZKAN, Abdullah; (2005), Osmanlı Tarihi 1299-1922, (Birinci Baskı), Boyut Kitapları İstanbul.

-
- PITCHER, Donalt Edger; (2007), Osmanlı İmparatorluğu'nun Tarihsel Coğrafyası, (çev. Bahar Tırnakçı), (Birinci Baskı), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- RASİM, Ahmet; (1326), Osmanlı Tarihi, (Birinci Baskı), İkbal Kütüphanesi, İstanbul.
- REFİK, Ahmet; (t. Y), "Osmanoğulları", Türk Tarihinin Ana Hatları Eserinin Müsveddeleri, No: 32, s. 1-56.
- REŞAT; (1309), Muhtasar Osmanlı Tarihi, (Birinci Baskı), Şirket-i Mürebbiye Matbaası, İstanbul.
- SAYDAM, Abdullah; (1999), Osmanlı Medeniyeti Tarihi, (Birinci Baskı), Derya Kitabevi, Trabzon.
- SHAW, Stanford- Ezel Kural Shaw; (1962), Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye, I, (çev. Mehmet Harmancı), (Birinci Baskı), E. Yayınları, İstanbul.
- SÜMER, Faruk; (1948), "Osmanlı Devleti'nde Anadolu'da Kayılar" Belleten, S. 47, Ankara 1948, s. 600-604
- _____; (1988), "Oğuzlar", İA, IX, s. 378-387.
- _____; (1999), Oğuzlar (Türkmenler) Tarihleri, Boy Teşkilâtı-Destanları, (Beşinci Baskı), Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul..
- SÜREYYA, Mehmet; (1996), Sicil-i Osmanî, I, IV, (Birinci Baskı), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- ŞAHİN, Kâmil; (2007), "Edebâli", DİA, X, s. 293-394.
- ŞİMŞİRGİL, Ahmet; (2002), "Osmanlı Devleti'nin Kuruluşunda Hizmeti Geçen Alpler ve Gaziler", Türkler, IX, (ed. Güler Eren), Yeni Türkiye Yayınları, s. 99-106.
- ŞÜKRULLAH; (1939), Dokuz Boy Türkler ve Osmanlı Sultanları Tarihi, (Birinci Baskı), TTK. Yayınları, İstanbul.
- TANERİ, Aydın; (1978), Osmanlı Devleti'nin Kuruluş Döneminde Hükümdarlık Kurumunun Gelişmesi, (Birinci Baskı), Ankara Üniversitesi DTCF. Yayınları, Ankara.
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı; (1988), Osmanlı Devleti'nin Saray Teşkilâtı, (Üçüncü Baskı), TTK. Yayınları, Ankara.
- _____; (1994), Osmanlı Tarihi, I, (Birinci Baskı), TTK. Yayınları, Ankara.

-
- ÜNAL, Mehmet Ali; (1998), Osmanlı Müesseseleri Tarihi, (Birinci Baskı), Kardelen Kitabevi, Isparta.
- WERNER, Ernest; (1966), Büyük Bir Devletin Doğuşu Osmanlılar (1300-1481), (çev. Orhan Esen-Yılmaz Öner), (İkinci Baskı), Alan Yayınları, Berlin.
- WITTEK, Paul; (1947), Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşu, (çev. Fahriye Arık), (Birinci Baskı), Şirket-i Mürebbiye Basımevi, İstanbul.
- YAZICIZÂDE ALİ; (2009), Tevârih-i Âl-i Selçuk (Selçuklu Tarihi), (haz. Abdullah Bakır), (Birinci Baskı), Çamlıca Basım Yayın, İstanbul.
- YERASİMOS, Stefanos; (1997), Azgelişmişlik Sürecinde Türkiye, I, (çev. Babür Kuzucu), (Birinci Baskı), Gözlan Yayınevi, İstanbul.
- YÜCEL, Y. - A. SEVİM; (1990), Türkiye Tarihi, II, (Birinci Baskı), Sabah Yayınları, Ankara.
- ZACHARİADOU, E. ; (1997), "Karasi ve Osmanlı Beylikleri: İki Rakip Devlet", Osmanlı Beyliği (1300-1389), (ed. Elizabeth A. Zachariadou), (çev. Gül Çağalı Güven, İsmail Yerguz, Tülin Altınova), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, s. 242-255.
- "Orhan Gazi"; (1999), Osmanlı/Hanedan, XII, (ed. Güler Eren), Yeni Türkiye Yayınları, s.22-28.
- "Osman Gazi" ; (1999), Osmanlı/ Hanedan, XII, (ed. Güler Eren), Yeni Türkiye Yayınları, s. 17-21.